

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

136:2 • 2016

släktforskarförbund och så sent som 2013 fick han Monteliusmedaljen av Svenska fornminnesföreningen.

Hans gjorde aldrig karriär inom universitetsvärlden. I stället kom han att ha sin livsgärning inom vad som i dag brukar kallas den humanistiska forskningens infrastruktur – lexikon, handböcker och personhistoriska artiklar. Hans efterlämnade arkiv innehåller hyllmeter av korrespondens. Från hela Norden skrev man och ställde frågor och frågorna besvarades lika plikt-troget vare sig de kom från professorer eller släkt- och hembygdskorskare. Denna hans generositet tog åtskillig tid i anspråk och var tidvis påfrestande för honom. Kanske kan man se det som ett sätt att tacka för den ynnest han dagligen upplevde: att ett helt arbetsliv få ägna sig åt sin främsta hobby, och få betalt för det.

Roger Axelsson,
Svenskt biografiskt lexikon

Comics and Satire – Cultural History Records & Cultural Heritage? Visby, 1–2 oktober 2015

Tecknade serier har i dag tagit plats på tidningarnas kultursidor och möts av ett allt större intresse även inom den akademiska världen, där serierna studeras som en del av det allmänna medielandskapet och som aktörer i sociala och historiska processer. Konferensen Comics and satire – Cultural History Records & Cultural Heritage? satte tecknade serier och politisk illustrationskonst i fokus som inflytelserika massmedia och delar av vårt kulturarv. Möjligheterna och utmaningarna att arkivera och studera dem diskuterades under två dagar av forskare och experter på museer och arkiv från ett tiotal europeiska länder. Med syftet att tillföra forskningen om populärkultur en starkare politisk dimension och framhäva betydelsen av att använda tecknade serier och politisk illustrationskonst som historiskt källmaterial i kultur- och samhällsvetenskapliga sammanhang anknöt konferensen till arbetet i det nordiska nätverket *NNCORE* (Nordic Network for Comics Research), som startade år 2011 på initiativ av Anne Magnussen, Syddansk universitet, och som i dag leds av Rebecca Scherr, Oslo universitet. Flera från nätverket var med i Visby och presenterade aktuella projekt som använder tecknade serier och karikatyrteckningar som historiskt källmaterial för att belysa politiska frågor.

I sin Key Note "Comics as a Cultural Record between Humorous and Serious Representation" argumenterade Jane Chapman, Lincolns universitet, för att inkludera serierna som "demokratisk" konstform och del av kulturarvet i historikernas utbud av historiskt källmaterial. Med hjälp av flera exempel demonstrerade hon hur såväl humoristiska som seriösa serier kan studeras för att belysa historiska frågor. Det exemplifierades ytterligare av Anna Hoyles, Andrew Kerr och Adam Sherif, författarna till boken "Comics and the World Wars – A Cultural Record", som är resultat av ett mångårigt forskningsprojekt vid Lincolns universitet under ledning av professor Chapman. Med tecknade serier från båda världskrigen som primärt källmaterial kunde de visa hur humor användes av soldaterna som medel för att stå ut med kriget och på så sätt presenterade de serier som en barometer för det samtida populära tänkandet.

Hur man lyckas med sin forskning trots att arkiv från de stora förlagen inte längre finns visade Fabio Gadducci, universitetet i Pisa, och Michael F. Scholz, Uppsala universitet. Gadduccis forskning om det ideologiska trycket på serieförläggare i det fascistiska Italien bygger på Mussolinis korrespondens samt på handlingarna från representanten för det amerikanska seriesyndikatet King Features i Italien. Om liknande erfarenheter berättade Scholz med utgångspunkt i sitt projekt "Entertainment or Propaganda: Comic Strips in Sweden during World War II". Seriesyndikatets och förlagens arkiv har inte bevarats eller är som privatarkiv inte tillgängliga. Men relevant korrespondens finns i de statliga myndigheternas arkiv och i arkiv i andra länder. För att kunna lägga pussel behövs internationella forskningsprojekt.

Behovet av internationella satsningar blev också en viktig slutsats för den serbiske serieforskaren och serieskaparen Saša Rakezić, alias Aleksandar Zograf, i sitt projekt "Forgotten and Rediscovered: History of Serbian Comics from the 30s and the 40s". Här kommer han fram till att serier från Serbien publicerades i stor utsträckning även internationellt, däribland i Sverige och Danmark. I Serbien börjar man först nu förstå denna inhemska produktions mångfald och vitalitet, som säkert har haft en viss påverkan utomlands. Framgångsrika projekt med tecknade serier som källmaterial presenterades av Anne Magnussen och Rebecca Scherr inom sektionen "Comics and Learning about History" och av Ralf Palandt, en av grundarna av det tyska sällskapet för serieforskning (Comfor) och Helmut Kronthaler, utgivare av *Lexikon der Illustration im deutschsprachigen Raum seit 1945*, båda München, Calin Hentea, journalist och historiker från Bukarest, och Ralf Kauranen, Åbo akademi, inom sektionen "Comics and Propaganda". För programpunkten "Satire in Cartoons and Films" ansvarade EWK-museum, som är en del av Arbetets museum i Norrköping, med uppgiften att belysa och förstärka genren politisk illustrationskonst. Carina Milde gav en teoretisk ram för hur

illustrationskonst kan studeras som historiskt källmaterial och Johan Nilsson, Örebro universitet, Lars M. Andersson, Uppsala universitet, och Martin Åberg, Karlstads universitet, presenterade hithörande forskningsprojekt.

Men seriernas och karikatyrernas tillgänglighet för forskning är ingen självklarhet. Konferensen sammanförde därför serieforskare med specialister från musei- och arkivvärlden för att diskutera situationen och hur den kan förbättras. Med Seriearkivet i Malmö, Thomas Storn och Christian Kindblad, och EWK-museet i Norrköping, Andreas Nilsson, presenterades lyckade svenska projekt. Även Serieteket i Stockholm, representerat av Ola Hellsten, med sin samling av tryckt material utgör en god resurs för forskning kring serier. I det tyska seriearkivet "Comic-Archiv des Instituts für Jugendbuchforschung" i Frankfurt am Main samlas, enligt föreståndaren Bernd Dolle-Weinkauff, i första hand de i Tyskland tryckta serierna. Iben Overgaard från Storm P. Museet i Köpenhamn berättade om situationen för ett konstmuseum, som har att följa bestämda regler vad gäller urval och bevaring. De passar inte alltid för tecknade serier, när till exempel 15 000 originalritningar av en och samma serie skänks till museet. Seriemuseet i Bryssel, Belgisch Stripcentrum, som är en privat stiftelse, presenterades av Tine Anthoni. I museet samlas utöver de tryckta serierna även originalritningar och annat material med koppling till tecknade serier. Problemet är att pengarna inte alltid räcker till. Att bygga upp en digital samling har varit en av strategierna för att möta dagens utmaningar i form av allt fler gallerier och en vinstbringande auktionsverksamhet.

I en avslutande paneldebatt under ledning av galleristen Carsten Laqua, Berlin, diskuterades de olika intressen som finns bland forskare, samlare och musei- och arkivföreträdare. Man var inte helt överens om urvalskriterier i arkiv och museer, men alla välkomnade de nya möjligheterna som digitaliseringen ger för arkiveringen och tillgängliggörandet för forskningen. Med konferensen i Visby, som arrangerades av Historiska institutionen, Uppsala universitet i samarbete med Arbetets museum och med stöd från Riksbankens Jubileumsfond och Kulturrådet, har dialogen mellan serieforskning och arkiv- och biblioteksvärlden tagit en början.

Uppsala universitet, Campus Gotland

MICHAEL F. SCHOLZ